

Érdekmentes vélemény az EU Erdészeti Stratégiájáról

Az EU Tanácsa kezdeményezte egy új, 2030-ig érvényes Erdészeti Stratégia megfogalmazását. Az első szövegváltozat erőteljes tiltakozást váltott ki a tagországokból. Az elutasítás helyett a megvitatás azonban létérdek a rohamosan változó társadalmi-természeti környezetben, éppen az erdészet jövőkéjének és céljainak tisztázására. Az eredeti szöveg szűk ágazati érdektől független értékelése ehhez kíván hozzájárulni.

Néhány előzményről

Az EU Erdészeti Stratégia célja az erdei biomasz fenntartható hasznosítása (egyebek között energetikai felhasználása) szempontjainak európai szintű egyeztetése a tagországok között. Az előkészítő vitához csatlakozva, 2021 áprilisában küldtünk az illetékes Európai Bizottsági alelnöknek, *Frans Timmermans*-nak egy állásfoglalást, amely ismertette az *MTA Erdészeti Bizottsága* részletes véleményét a biomasz felhasználásáról (az Erdészeti Lapokban is megjelent: *Mátyás-Tolvaj 2019*).

Timmermans a levélre írt válaszában kiemelte, hogy válaszukat figyelembe veszik, mert a tagállamok által kidolgozandó nemzeti stratégia célja pontosan az erdei biomasz lépcsőzetes felhasználásának szorgalmazása „*a lehető legmagasabb gazdasági és környezeti hozzáadott értékkel*”.

Az EU 2021. július 16-án mutatta be a nyilvánosságnak a 2030-ig szóló új erdészeti stratégiája előzetes szövegét (COM/2021). A tervezetet a tagállamok képviselői erős kritikával fogadták. Az irányelv egyebek között előírni tervezi az őserdők és idős erdőállományok, valamint a mocsaras élőhelyek fokozott védelmét, a tuskók és gyökerek kitermelésének megszüntetését és a tarvágások területének korlátozását. Az első szövegváltozat által kiváltott ellenvélemények feltárták nemcsak a közös véleményalkotás nehézségét, hanem az alkalmazott fogalmak értelmezésének szükségességét is. A 2021 októberében Bécsben tartott egyeztető konferencián a tagállamok erdészeti szervei és az erdőtulajdonosok szervezete véleménye szerint „*Az új erdészeti stratégiának világosabb célkitűzésekre és megvalósítható, koherens intézkedésekre van szüksége.*”

Az EU Erdészeti Stratégiájáról

Az eredeti szöveget átnézve, általános benyomásom az, hogy egy olyan dokumentum született, amely szakmánk növekvő társadalmi elismerésének köszönhetően nem érveket próbál felhozni az erdőgazdálkodás mellett, hanem deklarálja véleményét a szükséges stratégiai teendőkről, mindvégig szem előtt tartva a feltételezett „*ökológiai egyensúly*” megőrzéséhez szükséges egyéb szempontokat (pl. a biodiverzitás védelmét).

Alapjában nem tartalmaz ismeretlen tényeket, minden elhangzott már, de nem vagyunk hozzászokva ahhoz, hogy

európai szinten „*ha*” és „*mindamellelt*” nélkül is ki lehet emelni mindazt, ami mellett ma a szakpolitikának és az erdészeti kutatásnak ki kell állnia.

Arról nincs szó, hogy a Stratégia pl. a biodiverzitás jelentőségét megkérdőjelezné, de reális kontextusba teszi az előttünk álló kihívások fényében. Szokatlan megállapítás például, hogy az EU közösségi tulajdonú erdőterületén *az elmúlt évtizedben egyre csökkenő tendenciát mutató fakitermelést ismét fokozni kell* az erdőtakaró multifunkcionális működtetése érdekében, természetesen az egyéb szempontok figyelembevételével.

Az erdőgazdálkodás fontos nemzetgazdasági és szén-megkötő szerepét alátámasztó, alapvető megállapítások és célkitűzések taglalása fontos egy stratégiai alapvetésben. Jelentőségük miatt ezek említést érdemelnek, megközelítőleg szó szerinti fordításban, az alábbiakban:

- „A klímaváltozás az erdő változását is jelenti; alig lesz olyan erdőállomány, amelyet nem érintenének a változások, és amely nem igényel majd beavatkozást állóképessége javítása érdekében;
- Az Európára elfogadott minimum 10%-nyi fokozott természetvédelmet élvező terület garantálása mellett, az erdőművelésben általában törekedni kell a biodiverzitás szükséges mértékű fenntartására, figyelembe véve a regionális termőhelyi és növényföldrajzi különbségeket;
- Az erdőgazdálkodás megerősítése és diverzifikálása a vidék lakosságmegtartó képessége szempontjából is fontos tényező;
- A megtermelt faanyag tartamos hasznosítása a lépcsőzetesség és a körforgásos gazdálkodás elvei szerint történjen, a biodiverzitás-védelmi célok maximális figyelembevétele mellett;
- A faipari fejlesztés törekedjen a hosszabb élettartamú faipari termékek előállítására a gyenge minőségű, lombos faanyag felhasználásával;
- Az energiaszektornál előállításra igénylő építőanyagokkal szemben a fatermékek építőipari felhasználását fejleszt-

Virginijus Sinkevičius, az Európai Bizottság környezetért, óceánokért és halászatért felelős biztosa az EU Erdészeti Stratégia bemutatásakor, 2021. június 16-án

teni kell; piaci arányuk Európában rendkívül alacsony, a 3%-ot sem éri el;

- A lépcsőzetes (kaszkád) felhasználás keretében a faanyag energetikai hasznosítása továbbra is szerepet kell kapjon, a tartamosság és hatékonyság figyelembevételével.”

Saját szakterületem szempontjából is üdvözlendő a szaporítóanyag-gazdálkodás feladatainak kiemelt szerepeltetése. A stratégia kiemeli, hogy a klímateráns erdőgazdálkodás alapja a genetikailag megfelelő szaporítóanyag. Ehhez a jövő termőhelyi (klimatikus) feltételeiről és a szükséges szaporítóanyag-forrásokról konkrét információk szükségesek.

Emellett a támogatott áttelepítés (migráció) feltételeit a kutatás részletesebben fel kell tárja; az alkalmas fajok és származások kiválasztását, tesztelését támogatni kell. A határokon átlépő szaporítóanyag-kereskedelem jogi szabályozásának felülvizsgálata mindehhez elengedhetetlen. Alapkövetelményként szerepel, hogy az erdőtelepítéseket, felújításokat megfelelő termőhelyre tervezzék és oda a célnak megfelelő faj kerüljön.

A szénmegkötés fokozása érdekében a Stratégia felszólítja a tagállamok kormányait az erdők (erdőtulajdonosok) által biztosított ökoszisztéma-szolgáltatások pénzügyi támogatása megteremtésére, bevonva az agrár-erdészet és vidékfejlesztés lehetőségeit is.

A tagállamok nemzeti teendőinek kijelölése érdekében nagy súlyt helyez az anyag az üzemtervezés, az erdőleltár-és erdővédelmi monitorozás erősítésére, EU szintű egységesítésére. Ebben az Európai Erdészeti Információs Rendszer (FISE) éves jelentéseinek szánnak fontos szerepet.

A cél a teendők meghatározása az EU-ban 2030-ra kitűzött „további 3 billió (milliárd) fa elültetése” vállalásához. (A dicséretes cél meglehetősen reklámszagú, az erdőtelepítések eredményességét elültetett csemete darabszámmal mérni

szakmailag erősen vitatható – itt a szerzők bizonyosan az elmaradhatatlan kommunikációs/politikai bónuszra számítanak. A politikusoknak, laikusoknak szánt lözsongot tudomásul véve, a megvalósításhoz a máshol kiemelt „a megfelelő fajfajt a megfelelő helyre” elvet kell alapul venni).

A fentiekkel kapcsolatban számos részletkérdést hagy megválaszolatlanul az előzetes szövegváltozat, amelyekben a többi tagállammal egyeztetve, jelentős pontosítást kell elérni, ezek közül kiemelek néhányat:

- A fenntartható erdőgazdálkodásra vonatkozó új indikátorok pontosítása;
- A természetközeli erdőgazdálkodási tanúsítási rendszer kidolgozása;
- Az ökoszisztéma-szolgáltatások pénzügyi ellentételezése megoldása; végül
- Az egységes uniós erdészeti monitoringról és a gyűjtött adatok feldolgozásáról szóló új jogszabálytervezet egyeztetése.

A magyar álláspont kidolgozásához elsődlegesen az Agrárminisztérium illetékes szerveinél van a labda. Magától értetődően nem „Brüsszellel szembeni kritikát” kell megfogalmazni, hanem a tagországok közös véleményegyeztetéséhez kell aktívan hozzájárulni.

Ezekben a lényeges kérdésekben kiemelt szerepet kell kapjon a tudomány, a kutatás is, pl. az erdők stabilitásának erősítése, az erdei szénmegkötés és -tárolás optimalizálása, az alkalmazkodó erdőgazdálkodás és a faanyag lépcsőzetes hasznosítása elveinek konkretizálásában.

A szükséges háttér munka jelentőségét a Stratégia is hangsúlyozza, és fontosnak tartja a nemzetközi együttműködést a hatékony kutatás és a várható pályázati források kihasználása érdekében. A felvetett kutatási területek művelése terén egyáltalán nem kell szégyenkeznünk, mindemellett az együttműködés további erősítése létkérdés. Érdekes felvétel a Stratégiában az önkéntesek bevonásának lehetősége az erdészeti kutatásban is (*citizens' science*).

Nemcsak a szakpolitikai lépések, hanem a civil kezdeményezések megbízható alapozását is az aktuális és jövőbeni termőhelyi potenciál változások és a biológiai kockázatok megfontolása szolgáltatja, a gyakorlati tapasztalatok és a kutatási eredmények együttes figyelembevételével. *Vagyis az erdők, az erdőgazdálkodás bevonása a klímasemlegesség elérésének programjába nem egyszerűen gazdaságpolitikai feladat, hanem erdészeti szakértelmet és megfontolást igényel.*

A célok és elvek konkretizálása során figyelembe kell venni, hogy Európán belül az erdőtakaró stabilitását veszélyeztető problémák eltérnek (pl. klímakitettség, erdőtűzveszély, illegális kitermelés, vadkár), de eltérő hangsúllyal jelentkeznek az egyes növényföldrajzi zónákban is, pl. Skandináviában másképp, mint a Mediterránban.

Emiatt az egyes szakpolitikai célok súlya, de a választott indikátorok is regionálisan eltérő jelentőségűek lehetnek, és egységesítésük nem lehet cél. A tartamos és a klímaváltozáshoz alkalmazkodó gazdálkodás elősegítésére tervezett teendők jó részét az ökológiai/földrajzi régiókra vonatkoztatva lesz célszerű meghatározni.

Mátyás Csaba, akadémikus

Hivatkozott irodalom

Mátyás Cs., Tolvaj L. 2019: MTA ETB állásfoglalás az EASAC ajánlásáról az erdészeti bioenergia ügyében. Erd. Lapok CLIV. 9. 281-283.
COM 2021, New EU Forest Strategy for 2030. Communication to the European Parliament, Brussels, 16.7.2021. 🌳

